

PFI

Nordisk konferens i Sverige den 24 – 26 april 2013

Riksdagsledamot Stefan Wallin den 24 april

Östersjöns betydelse för Norden

Bästa åhörare!

Östersjön har mycket stor betydelse för Finland, kanske till och med större än för resten av Norden. Över 80 procent av vår utrikeshandel sker med fartyg över Östersjön. Ungefär hälften av vår import och 40 procent av vår export bedrivs med länder i Östersjöregionen. Närmare 70 procent av de utländska investeringar som görs i Finland härrör från östersjöländerna. Man kan gott och väl säga att den finska välfärden kommer från Östersjön. Strategiskt sett är Östersjön livsviktig för Finland.

I Östersjöregionen finns nio stater med olika bakgrund, kultur och historia. Granskat med en säkerhetsaspekt är sex av staterna medlemmar i Nato, Finland och Sverige hör tills vidare inte till någon militärallians och Ryssland har sitt eget arrangemang. Med undantag av Ryssland är strandstaterna också medlemmar i Europeiska unionen. Man kan nästan tala om Östersjön som Europeiska unionens innanhav.

I dagens läge är Östersjön ett av de tryggaste havsområdena i världen, om inte till och med det tryggaste. Under efterkrigstiden har det varit militärt stabilt, och åtminstone just nu kan man inte se några faktorer som skulle ändra på detta. Detta innebär dock inte att inte hot skulle kunna dyka upp och inte heller att man inte behöver ha beredskap inför sådana. Militär närvaro har varit en del av verksamheten hos staterna längs Östersjöns strand när de har säkerställt sina intressen i området. Dessutom har det förekommit annan militär närvaro i östersjöområdet, t.ex. Natos verksamhet, redan innan den senaste utvidgningen av alliansen. I östersjöområdet möts Natos medlemsstater och Ryssland som rågrannar.

Visserligen har denna rå flyttats. Innan de baltiska länderna blev självständiga på nytt gick rå öster om Visby och Gotland, dit ni är på väg.

I fråga om Östersjön är det bra att se på de frågor som anknyter till säkerheten i ett brett perspektiv. I synnerhet miljöfrågorna och ”trafiksäkerheten” är viktiga. Östersjön är en betydande rutt för handelssjöfarten, över 15 procent av all godstrafik i världen fraktas på Östersjön. Trafiken har trefaldigats på några decennier. Det uppskattas att trafikmängderna kommer att ha ökat till fyra gånger till år 2030. En fjärdedel av handelstrafiken på Östersjön går till länder i östersjöområdet och resten utanför området. Av den ryska oljeexporten transporteras cirka en tredjedel på Östersjön. Det rysk-tyska gasröret Nord Stream, som redan är i funktion, minskar behovet av fartygstrafik och ökar i detta hänseende säkerheten. Men gasröret kan naturligtvis också ses som en säkerhetspolitiskt konfliktfylld fråga, vilket jag vet att den svenska debatten delvis handlade om.

Dagens multinationella åtaganden förutsätter att samarbetet mellan staterna utvecklas. Ett allt djupare ömsesidigt beroende är dagens melodi, om vi vill det eller ej. Förutom samarbete mellan staterna krävs också att medborgarorganisationer och andra aktörer är med.

Östersjön är sannolikt världens smutsigaste hav. Ingen annanstans i världen finns lika höga näringshalter i sedimenten eller lika stora områden av havsbotten där syrebristen gör att det inte längre finns något liv. Detta faktum har lyckligtvis erkänts redan i vida kretsar. För att problemen ska kunna minskas krävs att vi alla samarbetar.

Östersjöns svaga tillstånd är ett faktum. Detta har också medgetts. Planeringen och genomförandet av åtgärder som förbättrar tillståndet erkänns och konstateras vara nödvändiga i allt vidare kretsar. Positiva åtgärder har redan inletts och vidtagits bland annat i ett projekt där rengöringen av S:t Petersburgs avloppsvatten förbättrades. Den goda viljan finns och många initiativ har tagits, t.ex. Europeiska unionens östersjöstrategi. Arbetsfältet är emellertid stort.

Den finska försvarsmakten har tre lagstadgade uppgifter. Den första uppgiften är att svara för det militära försvaret av Finland. Till denna del är lägesbilden och övervakningen av östersjöområdet av stor betydelse. För marinen är detta en central sak. Hos oss hör det till marinens uppgifter bl.a. att trygga handelssjöfarten.

Försvarsmaktens andra uppgift är att stödja övriga myndigheter. I östersjöområdet görs detta arbete bl.a. genom att man deltar i gemensamma räddningsövningar och upprätthåller oljebekämpningsberedskap.

Finland är en föregångare i de marina myndigheternas interna samarbete. I de marina aktörernas myndighetssamarbete medverkar marinen, gränsbevakningsverket, Trafikverket och Trafiksäkerhetsverket. Vidare bedrivs samarbete mera vidsträckt med andra marina aktörer. De nationellt begränsade resurserna och det gemensamma målet har möjliggjort att ett fördjupat samarbete har kunna utvecklas mellan de marina myndigheterna. Som ett av de centralaste exemplen kan nämnas en gemensam sjölägesbild, som möjliggör lägesuppfattning, och där de marina myndigheterna är med om att skapa denna bild. Den nationella modellen för samarbetet mellan de marina myndigheterna duger som exempel också i en internationell omgivning, till och med som en exportartikel när det gäller att utveckla en samarbetsmodell för de interna aktörerna i en stat. Ett samarbete av detta slag ökar också kostnadseffektiviteten och med det kan bättre produktivitet och till och med inbesparingar åstadkommas.

Utgående från de marina myndigheternas samarbete har utvecklandet av lägesuppfattningen inom Östersjöregionen breddats till ett samarbete mellan staterna. I myndighetssamarbetet har Finland varit initiativtagare och visat exempel. Ett bevis på detta är SUCFIS-samarbetet mellan Finland och Sverige (Sea Surveillance Co-operation Finland Sweden), vilket anknyter till skapandet av en sjölägesbild. Som en fortsättning på Finlands och Sveriges goda erfarenheter har en bredare samarbetsgrupp bildats för Östersjöregionen. Den omfattar åtta östersjöstater och kallas SUCBAS (Sea Surveillance Co-operation Baltic Sea). Finland har också uppmuntrat Ryssland att delta i samarbetet, men tyvärr har Ryssland åtminstone tills vidare hållit sig utanför. Det vore viktigt att få med Ryssland. Dessutom har Europeiska unionen ett projekt med en sjölägesbild som omfattar Europa – MARSUR.

Finlands riksdag behandlar just nu en säkerhets- och försvarspolitisk redogörelse som regeringen avlät till riksdagen i december. Utrikesutskottet håller på och färdigställer ett betänkande över redogörelsen. I den ingår en analys av den finska säkerhetspolitiska omgivningen samt av försvarets riktlinjer. Utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelser av det nuvarande formatet har i Finland avlåtits varje valperiod alltsedan mitten av 1990-talet. Jag vågar påstå att det nordiska försvarssamarbetet aldrig förr haft en så synlig roll som i den redogörelse som riksdagen behandlar just nu.

I redogörelsen konstateras bl.a.: ”Det säkerhetspolitiska läget i Finlands närområden är gott. Etablerandet av ett regionalt samarbete i Östersjöregionen och i de nordliga områdena utifrån ömsesidiga intressen stärker stabiliteten i Finlands närområden och främjar en bred säkerhet. Det nordeuropeiska regionala samarbetet innebär en viktig satsning på utveckling både i och utanför Europa.”

En viktig roll har Östersjöstaternas råd i egenskap av ett mellanstatligt politiskt samarbetsforum utöver den sektorvisa verksamheten.

Finland agerar också i fortsättningen aktivt för att främja ett effektivt verkställande av östersjöstrategin och trygga tillräcklig finansiering. Finland deltar även aktivt i verkställandet av EU:s havspolitik med målet att förbättra säkerheten i Östersjöregionen.